

Dragan Milanović**, Zrinko Čustonja*, Dario Škegro**

Zlostavljanje djece u vrhunskom sportu - etički izazovi

SAŽETAK

Bavljenje sportom u najvećem broju slučajeva predstavlja pozitivno iskustvo. Nažalost, počeli smo se suočavati sa sve većim brojem primjera zlostavljanja i nasilja nad djecom vezanih uz sport. Pojava zlostavljanja djece u sportu ne predstavlja teškoću samo u njenom definiranju – to je složen etički problem koji zahtijeva stručan pristup, ponajprije pedagoga, kineziologa, psihologa, liječnika i sociologa. U pravilu se ne raspolože podacima koji bi govorili o učestalosti i raširenosti zlostavljanja u sportu, a to se naročito odnosi na Republiku Hrvatsku. Na razvoj sportaša primarno utječe njegov sportski talent i trenazni proces, ali i više okolnih faktora, a dominantno: sportski klub, trener, suigrači, obitelj sportaša, škola i društvena sredina. Oni istovremeno mogu biti i izvori različitih vrsta zlostavljanja djece u sportu i odnos stručnjaka i društva u cjelini prema njima predstavlja ozbiljan etički izazov.

Razdoblje kada su mladi sportaši najranjiviji i najizloženiiji zlostavljanju razdoblje je kada mogu najviše izgubiti, a to je razdoblje dostizanja visoke razine sportskog rezultata. Zlostavljanje i nasilno ponašanje trenera postaje prihvatljivo i u pravilu se tolerira ako istovremeno sportaš ostvaruje zapažene sportske rezultate i bilježi uspjehe. Upravo taj paradoks predstavlja najozbiljniji etički izazov u treningu djece u vrhunskom sportu. Je li prihvatljivo pomicanje granica onoga što se smatra zlostavljanjem i prihvaćanje zlostavljanja kako bi se postigao sportski rezultat?

Ključne riječi: dijete, sport, zlostavljanje, etički izazov

* Adresa za korespondenciju: Zrinko Čustonja, Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet, Horvaćanski zavoj 15, 10000 Zagreb, Hrvatska Telephone: +385-13-658-666, e-mail: zrinko@kif.hr.

** Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet, Zagreb.

Uvod

Sudjelovanje u različitim sportskim aktivnostima i bavljenje organiziranim tjelesnim aktivnostima u današnje je vrijeme vrlo popularno i vrlo zabavno za djecu. Prilikom odabira sportske aktivnosti u kojoj dijete sudjeluje roditelji se najčešće vode poznatim činjenicama o tome kako sport i redovito tjelesno vježbanje imaju pozitivan utjecaj na cjelovit psihosomatski razvoj djece i mladeži te kako organizirano bavljenje tjelesnom aktivnošću pozitivno pridonosi razvoju djeteta. Ne treba zanemariti ni ostale aspekte motiviranosti roditelja da uključe dijete u bavljenje nekom sportskom aktivnošću, kao što su zabava i uгода koju djeca doživljavaju baveći se nekim sportom, razvoj različitih psihosocijalnih osobina, kao i stvaranje navike i svijesti o potrebi redovite tjelovježbe. Sudjelovanje djece u sportskim aktivnostima roditeljima predstavlja sigurnost u pogledu saznanja kako njihova djeca korisno i sa svrhom provode vrijeme na sportskim aktivnostima, dok je za samu djecu bavljenje sportom vrlo pozitivno iskustvo (Milanović i sur., 2006).

Roditelji također očekuju da će, barem tijekom vremena utrošenog na bavljenje sportom, djeca biti u sigurnom okruženju i izolirana od različitih vrsta društveno neprihvatljivog ponašanja. U pravilu, uz sport se veže mnoštvo pozitivnih i poželjnih osobina - sport je taj koji djecu i mlade upućuje na *pravi put*. Bavljenje sportom u najvećem broju slučajeva predstavlja pozitivno iskustvo.

No, i u sportu se kriju mnoge opasnosti, a prisutan je i niz etičkih nedoumica. Jedna od najčešćih opasnosti i istovremeno najveća etička dvojba krije se u treningu djece i mladih. Naime, prisutna je izrazita nekonzistentnost u definiranju granica prihvatljivog ponašanja i odnosa prema djeci sportašima. Ono što bi rijetko koji roditelj dopustio drugima u komunikaciji s njegovim djetetom u pravilu dopušta upravo sportskom treneru. Upravo je ova granica prihvatljivog ponašanja i odnošenja prema djeci u sportu pomaknuta i s obzirom na nju možemo govoriti o zlostavljanju djece u sportu. Zlostavljanje djece značajan je problem koji zaokuplja današnju stručnu, a i širu javnost. Govoreći o zlostavljanju djece u prvom redu mislimo na fizičko, seksualno i emocionalno zlostavljanje djece u obitelji. No, moramo imati na umu da je zlostavljanje djece prisutno i u ostalim segmentima društva u kojima participiraju djeca. Cilj ovoga rada je ukazati na neke od mogućih čimbenika i oblika zlostavljanja djece u sportu i upozoriti na etičku nekonzistentnost u tretiranju problema zlostavljanja djece u sportu.

U nedostatku istraživanja u području zlostavljanja djece u sportu izostaju konkretni pokazatelji koji omogućuju opisivanje stanja u hrvatskom sportu. Nedvojbeno je da zlostavljanje djece u sportu postoji i da se manifestira na više načina. Nažalost, ova tema nije obrađivana na adekvatan način, pa samim time nije bilo mogućnosti da se

nađe u središtu interesa hrvatske stručne sportske javnosti, no poznati su nam neki slučajevi sportaša i sportašica u Republici Hrvatskoj u kojima su se velike polemike vodile upravo po pitanju zlostavljanja. Uz uobičajene razloge, kao što su izostanak prijavljivanja i registriranja zlostavljanja djece, kod zlostavljanja u sportu javlja se još nekoliko njih; primjerice nedosljednost u literaturi oko definiranja granica prihvatljivog ponašanja i zlostavljanja u sportu, a u slučaju Republike Hrvatske i izostanak skrbi stručnih službi o djeci sportašima i mogućim slučajevima zlostavljanja, kao i nedostatak svijesti javnosti o tome da je moguće i u sportu doživjeti različite vrste zlostavljanja i da je izvjesno da se ono i događa (Milanović i sur., 2006).

Danas se kao najučestaliji oblik lošeg postupanja s djecom u obitelji u pravilu prepoznaje zanemarivanje, no taj je problem dugo "zanemarivala" i šira javnost i stručni krugovi, iako ima veću prevalenciju od zlostavljanja djece, te pokazuje jednako ozbiljne posljedice (Erickson, Egeland, 1996). Ovaj oblik zlostavljanja prisutan je i u sportu, pa je posebnu pažnju potrebno posveti ovom problemu. Kako tvrde Sesar i Sesar (2008) zanemarivanje djece usko je povezano sa zlostavljanjem, a sukladno literaturi i znatno češće nego fizičko zlostavljanje. Fizičke posljedice zanemarivanja, kao što su neuhranjenost ili nebriga roditelja da zaštiti dijete od ozljeda, najčešće su i jedini slučajevi kada se problemu zanemarivanja pridaje važnost.

Sudjelovanje djece u sportu

Mjesta na kojima se djeca danas mogu organizirano baviti sportskim treningom i sportskom aktivnošću pod nadzorom stručnih kadrova su sportski klubovi i školska sportska društva. Sportski klubovi obavljaju djelatnost treniranja djece te pod okriljem lokalnih, županijskih i nacionalnih sportskih saveza organiziraju natjecanja različitih dobnih kategorija. S druge strane školska sportska društva provode izvannastavne školske sportske aktivnosti, dok Hrvatski školski sportski savez kao krovna organizacija školskog sporta i županijski školski sportski savezi organiziraju natjecanja u školskom sportu. Možemo, dakle, zaključiti kako u hrvatskom sustavu sporta postoje dva sustava koja djeci nude mogućnost bavljenja sportom.

Sustav sportskih klubova uglavnom počiva na financijskom interesu koji se svodi na brigu o redovitom plaćanju članarine, rigoroznoj selekciji sportaša kako bi ostali samo najbolji na kojima će se moći unosno zaraditi, mogućnosti dobivanja sponzorstva od bogatih roditelja i slično. Dijete sportaš prepoznat će da je poštovano ako se njegovi roditelji aktivno odnose prema njegovu bavljenju sportom – daju mu podršku, zadovoljavaju njegove posebne "sportske" potrebe i prihvaćaju obveze koje im sportski klub i djetetovo bavljenje sportom diktira (Milanović, Milanović, 1992). U tako okrutnim uvjetima selekcije i nemilosrdnog izbacivanja iz ekipe i sustava

treninga, uz nepostojanja B-momčadi u kojoj će dijete sportaš moći zadovoljiti svoje potrebe za sportskom aktivnošću, nedovoljnu brigu o osjećaju sigurnosti, pripadanja i ljubavi, poštovanju prema svome *ja* mladog sportaša i njegovoj potrebi za samoaktualizacijom, nerijetko dolazi do odustajanja od bavljenja sportom te do neželjenih posljedica, kako za dijete i sportaša, tako i za društvo u cjelini.

Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku (DZS) u Hrvatskoj je 2009. godine djelovalo 4.165 sportskih udruga koje su okupljale ukupno 284.365 sportaša. Od toga broja sportašica je bilo oko 19 %, odnosno 53.504. Ovo znači da je u Hrvatskoj, na svim razinama natjecanja i u svim sportskim granama, uključujući i aktivnosti Hrvatskoga sveučilišnoga sportskog saveza, Hrvatskoga paraolimpijskog odbora, Hrvatskoga sportskog saveza gluhih, Hrvatskoga saveza sportske rekreacije, Hrvatskoga školskoga sportskog saveza i drugih, u sport bilo uključeno tek 6,4 % ukupne populacije građana Republike Hrvatske (tablice 1 i 2).

Tablica 1. Broj sportskih udruga i aktivnih članova u 2009. godini (DZS, 2010)

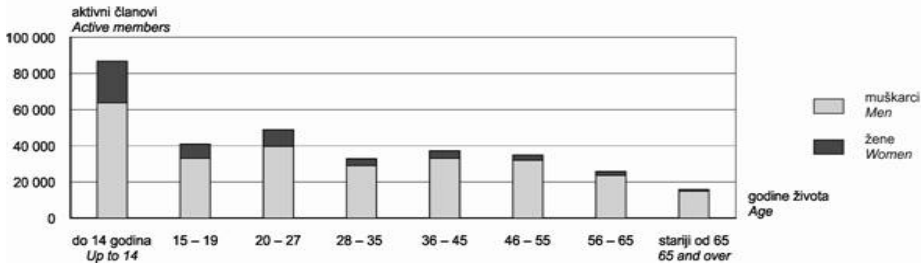
Broj sportskih udruga	Aktivni članovi		
	ukupno	muškarci	žene
4.165	284.365	230.861	53.504

Tablica 2. Dobna struktura aktivnih članova sportskih udruga u 2009. godini (DZS, 2010)

Godine života																
Do 14 godina		15 – 19		20 – 27		28 – 35		36 – 45		46 – 55		56 – 65		Stariji od 65		
svaga	žene	svaga	žene	svaga	žene	svaga	žene	svaga	žene	svaga	žene	svaga	žene	svaga	žene	
85.974	22.874	40.546	7.816	46.427	9.097	28.201	3.757	30.122	4.027	25.135	2.878	17.450	2.040	10.510	1.015	

U dobnoj strukturi članova sportskih udruga u 2009. godini (tablica 2 i grafički prikaz 1) oko 71 % čine djeca i građani do 35. godine života, odnosno ukupno njih 201.148. Najmanje je članova sportskih udruga među građanima starijima od 65 godina. Najviše članova ima u skupini do 14 godina (26,9 %), u skupini od 15 do 19 godina ima 12,7 % članova, odnosno ukupno oko 126.000 djece i mladih uključeno je u sportske aktivnosti (grafički prikaz 1).

Grafički prikaz 1. Dobna struktura aktivnih članova sportskih udruga u 2009. godini (DZS, 2010)

Školska sportska društva imaju prednost u odnosu na sustav sportskih klubova u određenim segmentima, ali također imaju i svoje nedostatke. Sudjelovanje na školskim sportskim natjecanjima koja su djeci velik motiv za bavljenje sportom u školskom sportskom klubu, relaksiraniji kriteriji selekcije, veća ponuda sportskih sadržaja koji se nude školskom sportskom klubu samo su neki od pozitivnih aspekata školskog sporta. S druge strane, slaba financijska motiviranost stručnih osoba u školskom sportu, problematika odljeva kvalitetne djece sportaša u sportske klubove i nedostatak kvalitetnijih i učestalijih natjecanja samo su neke od negativnih strana školskog sporta u Republici Hrvatskoj.

Oblici zlostavljanja djece u sportu

Uzevši u obzir značaj treninga i bavljenja sportskom aktivnošću za djecu, možemo konstatirati kako je okruženje u kojem dijete obavlja sportsku aktivnost, uz školu, djetetov drugi dom. Sukladno tome s aspekta struke potrebno je organizirati najbolju moguću stručnu skrb za djecu u sportu. Nažalost, u mnogim situacijama ta skrb izostaje, pri čemu dolazi do nasilja nad djecom. Četiri su osnovna oblika zlostavljanja koja se razmatraju u današnjoj literaturi (Miljević-Riđički, 1995). To su fizičko, emocionalno, seksualno zlostavljanje i zanemarivanje (zapuštanje) djece.

Fizičko zlostavljanje u sportu

Fizičko zlostavljanje djece sportaša može se promatrati kroz dva različita pristupa. Prvi se odnosi na fizičko zlostavljanje koje podrazumijeva općenita shvaćanja fizičkog zlostavljanja djece koja se manifestiraju i prepoznaju pomoću najčešćih znakova kao što su: modrica, opekline, ugriza, čupanja kose, prijeloma kostiju i sl. Drugi je pristup u sagledavanju fizičkog zlostavljanja djece sportaša nažalost prisutniji. Pone-

ki treneri radi neznanja i nedovoljnog razumijevanja trenažnog procesa i njegovih specifičnosti djecu sportaše podvrgavaju treninzima koji dovode do veće vjerojatnosti ozljeđivanja. Trenerove verbalne i neverbalne poruke i stimulacije djeluju na sve segmente razvoja djeteta. Primarno su one usmjerene na postizanje specifičnih trenažnih ciljeva, ali one namjerno ili nenamjerno, produktivno ili kontraproduktivno, s ciljem ili bez cilja, djeluju i na zadovoljenje drugih djetetovih potreba i na oblikovanje cjelokupne ličnosti djeteta. Takve poruke imaju snažan utjecaj na postizanje vrhunskog sportskog rezultata, ali i na kvalitetu djetetova življenja i odrastanja. Sportski trener značajan je činilac dugoročne sportske pripreme koja u sebi sadrži sve elemente odgojno-obrazovnog procesa (Milanović, Milanović, 1992). Ovaj oblik zlostavljanja djece sportaša mogao bi se značajno smanjiti inzistiranjem na tome da sportski trening mlađih dobnih skupina moraju voditi isključivo treneri s višom ili visokom stručnom spremom kineziološkog smjera (Milanović i sur., 2006).

Nažalost, ovakav je oblik zlostavljanja posljedica toga što u sportu u Republici Hrvatskoj s djecom radi velik broj trenera koji nemaju odgovarajuću stručnu spremu, te tako nemaju dovoljno stručnih i pedagoških znanja potrebnih za uspješan trenažni proces s mlađim dobnim kategorijama. Neprimjeren trening dovodi do povećanja broja i težine ozljeđa te se kao takav smatra fizičkim zlostavljanjem djece sportaša od strane trenera. Prema najnovijim podacima Državnog zavoda za statistiku (2010) u Republici Hrvatskoj trenutno djeluje 12.574 sportska trenera. Od navedenog broja ukupno 7.330 trenera ili 58.3 % kvalificirano je za obavljanje trenerskoga posla (2006. godine 62 %). Nadalje, 5.244 trenera ili 41.7 % nije kvalificirano za obavljanje trenerskoga posla (2006. godine 38 %). Ovi podaci odnose se na sve vrste kvalifikacije (V., VI. i VII. stupanj) (tablica 3). Kao što vidimo, broj nestručnih trenera u sportu u porastu je, te je potrebno poduzeti potrebne mjere kako bi se spriječio taj negativni trend.

Tablica 3. Osobe koje su obavljale stručne poslove u sportu u 2009. godini (DZS, 2010)

Djelatnici koji se bave stručnim radom u sportu							
Ukupno	Muškarci	Žene	Volonteri	Puno radno vrijeme	Kraće od punoga radnoga vremena	Kvalificirani	Nekvalificirani
12.574	10.964	1.610	11.217	807	550	7.330	5.244

Emocionalno zlostavljanje u sportu

Termin emocionalno zlostavljanje uvriježen je u domaćoj literaturi (Puhovski, 2002; Pećnik, 2003; Kocijan Hercigonja, 2003, prema Ždero, 2005) dok se u stranoj literaturi koriste različiti termini. Emocionalno zlostavljanje odnosi se na trajno, ponavljajuće, neprikladno emocionalno odgovaranje na djetetovo izražavanje emocija i prateće ponašanje. Ono inhibira kapacitet djeteta za spontano, pozitivno i odgovarajuće emocionalno izražavanje (O'Hagan, 1993, prema Iwaniec, 2000). Primjeri emocionalnog zlostavljanja u sportu odnose se na neodgovarajuće reagiranje trenera u pojedinim situacijama na emocionalno izražavanje djeteta sportaša. Emocionalno zlostavljanje u sportu predstavlja ponavljajući obrazac ponašanja trenera koji pokazuje djetetu sportašu da je bezvrijedno, nevoljeno, neželjeno te da predstavlja samo sredstvo zadovoljavanja tuđih potreba ili pak prijetnje tjelesnim i psihičkim nasiljem (modificirano prema Brassard, Hart i Hardy, 1991, prema Hart i sur., 1996). Emocionalno zlostavljanje u sportskom treningu možemo definirati kao destruktivno ponašanje trenera prema djetetu sportašu, što uključuje (modificirano prema Bujan–Flander, Kocijan–Hercigonja, 2003): teroriziranje ili tretiranje djeteta sportaša kontinuiranim verbalnim napadima, degradiranje djeteta sportaša, što uključuje i izostanak pozitivnih stimulacija, bezrazložno i nekontrolirano vikanje trenera, konstantni sarkazam, ponižavanje, omalovažavanje, podržavanje neadekvatnog ponašanja djeteta sportaša, pritisak na dijete sportaša, što proizlazi iz trenerove potrebe za postizanjem sportskog rezultata, a koje dijete sportaš ne može zadovoljiti zbog faze svog psihobiološkog i sportskog razvoja. Milanović i Milanović (1992) prepoznaju tri osnovna tipa trenera mladih sportaša: strogi i kritični trener, blagi i njegujući trener i trener kao autonomna i realna osoba. Nerijetko je upravo strog i kritičan trener skloniji emocionalnom zlostavljanju djece sportaša od drugih dvaju tipova trenera.

Neke od karakteristika potencijalnih trenera zlostavljača su:

- treneri koji radi neodgovarajuće stručne spreme nemaju dovoljno znanja i kapaciteta razumjeti dijete sportaša, te slabo poznaju razvojne, biološke i trenažne karakteristike i specifičnosti djece sportaša;
- treneri koji su iz različitih razloga izgubili objektivne kriterije o potrebama djece sportaša i imaju iskrivljenu sliku o tome kako bi se djeca sportaši trebali ponašati;
- treneri koji nisu u stanju kontrolirati vlastito ponašanje;
- treneri pod stresom i egzistencijalnim pritiskom za sportskim rezultatom;
- treneri koji su tijekom svoje sportske karijere i sami bili zlostavljani, te ne poznaju drugačije mogućnosti trenažnog rada i obrasce ponašanja s djecom sportašima.

Seksualno zlostavljanje u sportu

Literatura u području seksualnog zlostavljanja navodi da je zlostavljač najčešće netko kome dijete vjeruje i koga dobro poznaje: roditelj, rođak ili rođakinja, djed, baka, učiteljica ili učitelj, trener ili trenerica... Seksualno zlostavljanje definira se kao seksualni čin nametnut djetetu koje nije dovoljno emocionalno, motivacijski i kognitivno razvijeno za takav čin. Sposobnost da se namami dijete u seksualni odnos zasnovana je na moćnijoj i dominantnoj poziciji odraslog počinitelja ili počiniteljice. Autoritet i moć omogućuju zlostavljaču, implicitno ili direktno, da prisili dijete na sudjelovanje u seksualnom činu (Buljan–Flander, Kocijan–Hercigonja, 2003). Područje seksualnog zlostavljanja u sportu u odnosu na ostale vrste zlostavljanja nešto je češće istraživano područje (Brackenridge, 2001). Većina radova koji se bave spomenutom tematikom odnosi se na seksualno zlostavljanje žena u sportu, no nekoliko istraživanja govori i o seksualnom zlostavljanju djece sportaša. Nacionalno udruženje za prevenciju nasilja nad djecom (National Society for the Prevention of Cruelty to Children, NSPCC) u Velikoj Britaniji 2002. godine iznosi podatke o zlostavljanju djece u Velikoj Britaniji u plivanju. U razdoblju od 1997. do 2001. godine zabilježeno je 78 slučajeva trenerskog zlostavljanja djece sportaša u dobi od 11 do 17 godina. U 68 % slučajeva radilo se upravo o seksualnom zlostavljanju (NSPCC Report, 2002).

Zanemarivanje djece u sportu

Zanemarivanje je posljedica interakcije više faktora na nekoliko različitih razina – individualnoj, obiteljskoj i socijalnoj. Izloženost zanemarivanju u djetinjstvu ima razorne posljedice za djetetov razvoj te uzrokuje kratkotrajne i dugotrajne emocionalne, kognitivne, akademske i socijalne poteškoće tijekom cijelog života (Sesar, Sesar, 2008). Govoreći o zanemarivanju djeteta u sportu, mislimo na kronično propuštanje trenera da zadovolje potrebe djece sportaša za tjelesnom aktivnošću, a samim time i odgojne, obrazovne i emocionalne potrebe, te osiguraju nadzor i sigurnu okolinu za trening, što utječe na djetetov fizički i psihički razvoj (modificirano prema Buljan-Flander, Kocijan-Hercigonja, 2003). Vrste zanemarivanja djece sportaša možemo podijeliti na: fizičko zanemarivanje djeteta sportaša, emocionalno zanemarivanje djeteta sportaša i edukativno zanemarivanje djeteta sportaša (modificirano prema Sesar, Sesar, 2008). Fizičko zanemarivanje najrašireniji je i najčešće prepoznati oblik zanemarivanja (Briere i sur., 1996). Ovaj oblik zanemarivanja uključuje: uskraćivanje zdravstvene zaštite djetetu koja bi bila u skladu s preporukama liječnika za određene ozljede, bolesti, medicinska stanja ili oštećenja; kašnjenje u pružanju zdravstvene zaštite; napuštanje djeteta bez osiguravanja odgovarajuće skrbi i nadzora

nad njim i drugi oblici zanemarivanja njegove sigurnosti i dobrobiti (modificirano prema Gaudin, 1993). Emocionalno zanemarivanje u sportu s druge strane uključuje: neiskazivanje pozitivnih emocija pred djetetom i prema njemu te nepružanje emocionalne potpore i pažnje u treningu i natjecanjima; uzimanje alkohola ili opijanja pred djetetom ili ohrabivanje djeteta da ih uzima ili nereagirane i nepružanje pomoći djetetu ako je trener upozoren da ono uzima opojna sredstva; ohrabivanje ili dopuštanje devijantnog i delikventnog ponašanja djetetu u situacijama kada je trener svjestan ozbiljnosti problema, ali ne želi intervenirati; propuštanje da se djetetu pruži potreban i moguć tretman za njegove emocionalne ili bihevioralne poteškoće ili probleme u skladu s preporukom stručnjaka; kašnjenje ili odgađanje u traženju ili pružanju potrebnog tretmana za djetetove emocionalne ili bihevioralne poteškoće ili probleme (depresija, pokušaj suicida i sl.) te drugi oblici nezadovoljavanja djetetovih emocionalnih potreba kao što su: postavljanje nerealnih očekivanja pred dijete koja nisu sukladna s njegovom dobi ili razvojnom razinom, pretjerano zaštićivanje i sl. (modificirano prema Gaudin, 1993, Ždero, 2005). Edukativno zanemarivanje djeteta sportaša možemo definirati kao izostanak suradnje, pomoći i poticaja trenera tijekom edukativnih procesa u okviru sportskog treninga (modificirano prema Briere i sur., 1996). Nabrojenim oblicima zanemarivanja koji nemaju za posljedicu vidljive, fizičke tragove, ne pridaje se veliki značaj, a potrebno je razviti svijest o tome kako i ti oblici zanemarivanja u emocionalnom smislu ostavljaju jednake posljedice na djecu kao i fizičko zlostavljanje i zanemarivanje (Sesar, Sesar, 2008).

Zakonska regulativa

U velikoj većini društvenih zajednica u svijetu zakonski okviri uređuju većinu područja ljudskog djelovanja i rada. Neka su uređena dobro, a neka ne. Velik broj aktivnosti na zaštiti djece i njihovih prava dovodi do usvajanja UN-ove Konvencije o pravima djeteta (1989.), u kojoj se, u čl. 19., govori o pravu djece na zaštitu od svakog oblika nasilja. Kakvo je stanje u Republici Hrvatskoj? Temeljni zakon koji uređuje pitanja i problematiku sporta je, naravno, Zakon o sportu, donesen 2006. godine (NN, 71/06). Zakonom o sportu uređena su mnoga pitanja među kojima je i problematika obavljanja stručnih poslova u sportu, kao i pitanje zdravstvene zaštite sportaša. Ova dva dijela navedenog zakona definiraju i propisuju tko sve može raditi u sportu kao stručna osoba, a samim time i tko može raditi s djecom sportašima. S druge strane, dio koji govori o zdravstvenoj zaštiti sportaša odnosi se generalno na sportaše i djecu, odnosno, učenike, kao najosjetljiviju skupinu sustava sporta u Republici Hrvatskoj, spominje samo u okviru natjecanja školskih sportskih društava.

Potrebno je u novi nacrt Zakona o sportu uvrstiti i dio koji se odnosi na potrebu smanjenja i iskorjenjivanje mogućnosti zlostavljanja u sportu, te na taj način kvalitetnim zakonskim rješenjem stvoriti pretpostavke za efikasnije rješavanje problematike kojom se bavi ovaj rad. Nadalje, potrebno je istaknuti kako postojeći zakon o sportu pruža odlične mogućnosti po pitanju rješavanja problema koji je spomenut ranije u tekstu. Radi se o velikom broju trenera s nedostatnom kvalifikacijom za rad u sportu, te još k tome o činjenici da oni rade s najosjetljivijom populacijom. Prema Zakonu o sportu (NN, 71/06) nadzor nad zakonitošću rada pravnih osoba iz sustava sporta i njihovih općih akata obavlja Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Sukladno tome propisani su i mehanizmi koji se koriste ako dođe do kršenja odredbi spomenutog zakona u dijelu pod nazivom "Kaznene odredbe". U tom dijelu su predviđene kazne za pravne i fizičke osobe za koje se utvrdi da su prekršile odredbe Zakona o sportu. Na kraju je potrebno još jednom spomenuti kako problem zlostavljanja i zanemarivanja djece u sportu zaslužuje posebne odredbe u zakonu.

Zaključak

Sudjelovanje u različitim sportskim aktivnostima i bavljenje organiziranim tjelesnom aktivnostima u današnje vrijeme vrlo je popularno i vrlo zabavno za djecu. Brojna istraživanja pokazala su kako organizirano bavljenje tjelesnom aktivnošću pozitivno pridonosi razvoju djeteta. Ne treba zanemariti ni ostale aspekte motiviranosti roditelja da uključe dijete u bavljenje nekom sportskom aktivnošću, kao što su zabava i uгода koju djeca proživljavaju baveći se nekim sportom, razvoj različitih psihosocijalnih osobina, kao i stvaranje navike i svijesti o potrebi redovite tjelovježbe. Prema najnovijim podacima Državnog zavoda za statistiku (2010) u Republici Hrvatskoj trenutno djeluje 12.574 sportska trenera. Od navedenog broja ukupno je 7.330 trenera ili 58.3 % kvalificirano za obavljanje trenerskoga posla (2006. godine 62 %), dok je 5.244 trenera ili 41.7 % nekvalificirano za obavljanje trenerskoga posla (2006. godine 38 %). Ovi pokazatelji odnose se na sve vrste kvalifikacije (V., VI. i VII. stupanj). Sukladno ovim podacima javlja se potreba za istraživanjem i detaljnijom analizom ove problematike. Četiri su osnovna oblika zlostavljanja koja se razmatraju u današnjoj literaturi (Miljević-Riđički, 1995). To su fizičko, emocionalno, seksualno zlostavljanje i zanemarivanje (zapuštanje) djece.

Svaki od oblika zlostavljanja obrađen je kroz prizmu sudjelovanja djece u sportskim aktivnostima. Djeca sportaši najranjivija su i najizloženija zlostavljanju onda kada dolaze do razdoblja dostizanja visoke razine sportskog rezultata. Zlostavljanje i nasilno ponašanje trenera postaje prihvatljivo i u pravilu se tolerira ako sportaš ostvaruje zapažene sportske rezultate i uspjehe. Upravo taj paradoks predstavlja najozbiljniji

etički izazov u treningu djece u vrhunskom sportu. Je li prihvatljivo pomicanje granica onoga što se smatra zlostavljanjem i prihvaćanje zlostavljanja kako bi se postigao bolji sportski rezultat?

LITERATURA

1. Brackenridge, C. (2001) Child Protection in British Sport - A Position Statement. <http://www.sportdevelopment.org.uk/childprotectionswimtimes.pdf>. (pristupljeno 1. 12. 2010.)
2. Briere, J., Berliner, L., Bulkley, J. A., Jenny, C., Reid, T. (1996) The APSAC handbook of child maltreatment, Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.
3. Buljan-Flander, G., Kocijan-Hercigonja, D. (2003) Zlostavljanje i zanemarivanje djece. Zagreb: Marko M. usluge d.o.o.
4. Erickson, M. F., Egeland, B. (2001) Child Neglect. U: Briere, J., Berliner, L., Bulkley, J. A., Jenny C., Reid, T. (ur.) The APSAC Handbook on Child Maltreatment. Thousands Oaks: Sage Publications.
5. Gaudin, J. M. Jr., Polansky, N. A., Kilpatrick, A. C., Shilton, P. (1993) Loneliness, depression, stress, and social supports in neglect families, *American Journal of Orthopsychiatry*, 63(4), 597-605.
6. Hart, S. N., Brassard, M. R., Karlson, H. C. (1996) Psychological Maltreatment. U: Briere, J., Berliner, L., Bulkley, J. A., Jenny C., Reid, T. (ur.) The APSAC Handbook on child maltreatment. Thousands Oaks: Sage Publications.
7. Iwaniec, D. (2000) The emotionally abused and neglected child. Identification, assessment and intervention. Chichester: John Wiley & Sons Ltd.
8. Milanović, D., Milanović, M. (1992) Sportska aktivnost i okolinski faktori u funkciji razvoja djeteta sportaša. *Kineziologija*, 24(1-2), 15-20.
9. Milanović, D., Čustonja, Z., Jukić, I., Milanović, L., Šimek, S. (2006) Neki čimbenici zlostavljanja djece u sportu. U: Šeparović, Z. (ur.) Zbornik radova trećeg hrvatskog žrtvoslovnog kongresa "O žrtvama je riječ", Zagreb, 2006 (str. 340-345.). Zagreb: Hrvatsko žrtvoslovno društvo.
10. Miljević-Ridički, R. (1995) Zlostavljanje djece: oblici zlostavljanja i njihovo prepoznavanje. *Društvena istraživanja*, 4(4-5), 539-549.
11. NSPCC Report (2002). NSPCC Report Reveals Concern over Child Abuse in Swimming. <http://www.nspcc.org.uk/html/home/informationresources/childabuseinswimming.htm> (pristupljeno 3. 12. 2010.)
12. Sesar, K., Sesar, D. (2008) Zanemarivanje – definiranje, rizični čimbenici i posljedice za psihološki razvoj djeteta, *Magistra Iadertina*. 3(3), 83-93
13. Zakon o sportu (2006). *Narodne novine*, 71/06
14. Zwirn-Periš, Ž., Bojanić, Z. (2010) Sport u 2009. Priopćenje, XLVII (8.3.7.) Zagreb: Državni zavod za statistiku.
15. Ždero, V. (2005) Psihičko zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji, *Ljetopis socijalnog rada*, 12(1), 145-172.